

UDK 911.3:312(497.12 »Žihlava, Slaptinci«) = 863

UDC 911.3:312(497.12 »Žihlava, Slaptinci«) = 20

STOPNJA PRESLOJITVE IN STAROSTNA STRUKTURA PREBIVALSTVA NASELJI ŽIHLAVA IN SLAPTINCI

Borut B e l e c *

Uvod

V prispevku želim osvetliti nekatere značilnosti preslojitvenega procesa in starostne strukture na primeru gospodinjstev v k.o. Slaptinci, kot smo jih lahko analizirali s pomočjo ankete v okviru širše zasnovane raziskave (B e l e c, K e r t, O l a s, 1984). V njej smo opozorili na zapletene zemljiškoposestne razmere, stopnjo zemljiške razdrobljenosti ter socialnopolosestne pomešanosti zemljišč, na aktualne probleme kmetijstva, ki izhajajo iz demografske strukture gospodinjstev in izrabe tal, a tudi na učinke zlozb in možnosti za izboljšanje posestne strukture v načrtovanih prostorsko urejevalnih posegih.

Katastrska občina Slaptinci leži v srednji Ščavniški dolini na območju občine Gornja Radgona in jo sestavljata naselji Slaptinci in Žihlava (leta 1981 156 oziroma 96 prebivalcev), oddaljeni 3 do 4 km od centralnega naselja Videm ob Ščavnici.

Sestavek prikazuje značilne elemente demografske strukture v ruralni pokrajini, ki jo je deagrarizacija zajela sorazmerno pozno, naselja pa so ostala še močno agrarna. Metodologija omogoča primerjavo s podobno študijo ruralne prostorske strukture na primeru vasi Berkovci, Panovci in Nemčavci v Prekmurju (B e l e c, O l a s, 1982).

Starostna struktura gospodinjstev

Delovna sila in njena starostna struktura sta izredno pomembna dejavnika v kmetijstvu, saj vplivata na njegove številne razvojne komponente. Pri tem imamo še posebno v mislih odnos do inovacij v kmetijstvu in vprašanje nasledstva na kmetijah. Zato smo ločeno za obe naselji izdelali starostno piramido prebivalstva glede na posamezne tipe gospodinjstev — kmečka, kmečko-delavska in delavska gospodinjstva.

Ena od značilnosti razporeditve prebivalstva po tipih gospodinjstev je dokaj enakovreden delež članov kmečkih in kmečko-delavskih gospodinjstev. V delavskih gospodinjstvih živi le 13,8% oseb. Med obema naseljema ni pomembnejših razlik (tab. 1).

* Dr., redni univ. prof., katedra za geografijo, Pedagoška akademija, Univerza v Mariboru, Koroška c. 160, 62000 Maribor, YU

Tabela 1: Razporeditev prebivalstva glede na tip gospodinjstva

Tipi gospodinjstev	Žihlava				Slaptinci				k.o. Slaptinci			
	M	Ž	SK	%	M	Ž	SK	%	M	Ž	SK	%
Kmečka gospodinjstva	15	15	30	46,1	35	23	58	42,0	50	38	88	43,3
Kmečko-delavska gospodinjstva	14	14	28	43,1	24	35	59	42,8	38	49	87	42,9
Delavska gospodinjstva	3	4	7	10,8	11	10	21	15,2	14	14	28	13,8
Skupaj	32	33	65	100,0	70	68	138	100,0	102	101	203	100,0

Starostna struktura po spolu za obe naselji in k.o. Slaptinci kot celoto je razvidna na risbi.

Če prebivalstvo obeh naselij razporedimo v značilne starostne skupine, navedene v tabeli 2, se pogosto kaže občutna prevlada moških članov gospodinjstev, npr. pri mladi generaciji (do 29 let) in starejši skupini srednje stare generacije (45 do 49 let). Izrazito, tj. z dobrima dvema tretjinama, prevladujejo pri ostareli generaciji (nad 60 let) ženski člani gospodinjstev.

Tabela 2: Spolna sestava prebivalstva po generacijskih skupinah

Generacijske skupine	moški		ženske		skupaj	
	štev.	%	štev.	%	štev.	%
mlada						
0 do 14 let	19	57,6	14	42,4	33	100,0
15 do 29 let	33	55,0	27	45,0	60	100,0
srednje stara						
30 do 44 let	12	50,0	12	50,0	24	100,0
45 do 59 let	26	53,1	23	46,9	49	100,0
stara						
nad 60 let	12	32,4	25	67,6	37	100,0
Skupaj	102	50,2	101	49,8	203	100,0

Moški člani gospodinjstev prevladujejo v mladi generacijski skupini, na katero odpade več kot polovica moških, žensk pa le dve petini. Posebno izstopa ostarela ženska populacija, saj je ženskih članov gospodinjstev, starih več kot 60 let, že četrtnina (tab. 3).

STAROSTNA SESTAVA
PREBIVALSTVA PO TIPIH GOSPODINJSTEV
LETA 1984 V K. O. SLAPTINCI

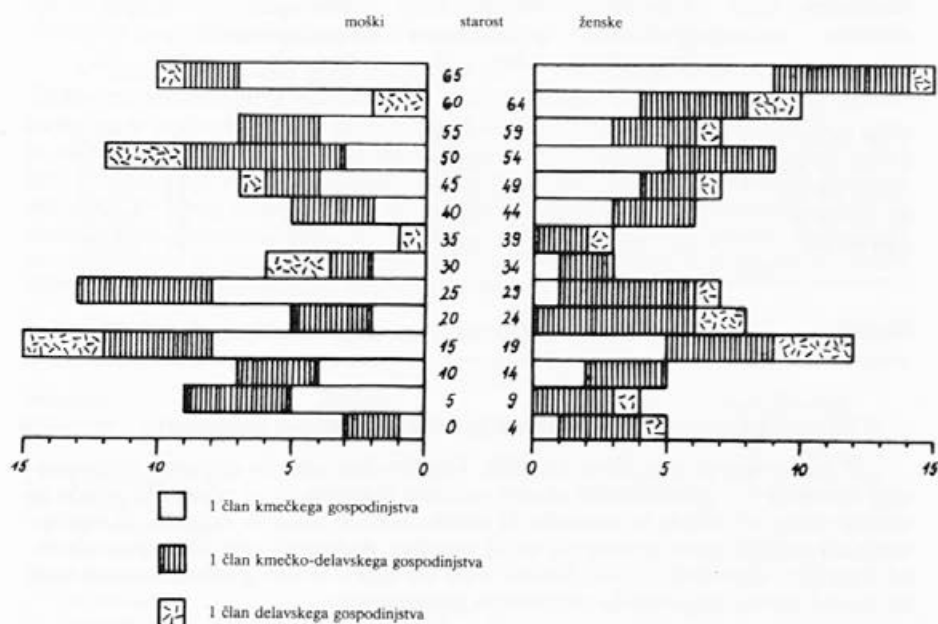

Tabela 3: Generacijska sestava prebivalstva glede na moško in žensko populacijo

Generacijske skupine	moški		ženske		skupaj	
	štev.	%	štev.	%	štev.	%
0 do 14 let	19	18,6	14	13,9	33	16,3
15 do 29 let	33	32,3	27	26,7	60	29,6
30 do 44 let	12	11,8	12	11,9	24	11,8
45 do 49 let	26	25,5	23	22,8	49	24,1
nad 60 let	12	11,8	25	24,7	37	18,2
Skupaj	102	100,0	101	100,0	203	100,0

V kmečkih gospodinjstvih živi 43,3% članov vseh gospodinjstev, vendar kar 54,1% starih nad 60 let, tj. ostarelih. Nadpovprečno je zastopana tudi starostna skupina od 45 do 59 let. V kmečko-delavskih gospodinjstvih je 42,9% prebivalstva, toda 54,5% je mlajšega kot 14 let. Nad povprečjem sta še starostni skupini od 15 do 29 let in od 30 do 44 let. Pri delavskih gospodinjstvih izstopa starostna skupina 30 do 44 let z 20,9% (tab. 4).

Tabela 4: Delež gospodinjstev po tipih gospodinjstev glede na starostne skupine

Starostne skupine	kmečka gospodinjstva		kmečko-del. gospodinjstva		delavska gospodinjstva		Skupaj	
	štev.	%	štev.	%	štev.	%	štev.	%
0 do 14 let	13	39,4	18	54,5	2	6,1	33	100,0
15 do 29 let	24	40,0	27	45,0	3	5,0	60	100,0
30 do 44 let	8	33,3	11	45,8	5	20,9	24	100,0
45 do 49 let	23	46,9	20	40,8	6	12,3	49	100,0
nad 60 let	20	54,1	11	29,7	6	16,2	37	100,0
Skupaj	88	43,3	87	42,9	28	13,8	203	100,0

Tipi gospodinjstev glede na generacijsko sestavo prebivalstva

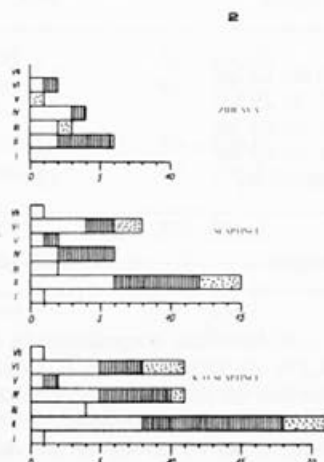
V tem poglavju smo člane kmečkih, kmečko-delavskih in delavskih gospodinjstev razvrstili v 7 generacijskih skupin oziroma kombinacij: a) mlado, b) mlado in srednje staro, c) mlado in ostarelo, č) mlado, srednje staro in ostarelo, d) srednje staro, e) srednje staro in ostarelo ter f) ostarelo. Anketirali smo 51 gospodinjstev, od tega 35 v Slaptincih in 16 v Žihlavi. Tudi vse tabele in oba grafikona sta izdelana na osnovi navedenega števila anketiranih gospodinjstev.

TIPI GOSPODINJSTEV

GLEDE NA GENERACIJSKO SESTAVO LETA 1984

v naseljih Žihlava in Slaptinci ter k. o. Slaptinci

- I. Mlada generacija (do 29 let)
- II. Mlada (do 29 let) in srednje stara generacija (30 do 59 let)
- III. Mlada (do 29 let) in ostarela generacija (nad 60 let)
- IV. Mlada (do 29 let), srednje stara (30 do 59 let) in ostarela generacija (nad 60 let)
- V. Srednje stara generacija (30 do 59 let)
- VI. Srednje stara (30 do 59 let) in ostarela generacija (nad 60 let)
- VII. Ostarela generacija (nad 60 let)

V k.o. Slaptinci je med 51 gospodinjstvi 25 ali 49% kmečkih, 19 ali 37,3% kmečko-delavskih in 7 ali 13,7% delavskih (tab. 5, risba). V tem pogledu ni pomembnejših odstopanj med k.o. Slaptinci kot celoto in obema naseljema, nekaj večja so le pri deležu gospodinjstev glede na generacijsko sestavo. Tako močno prevladujejo gospodinjstva s kombinacijo mlade in srednje stare generacije.

V Žihlavi je takšnih gospodinjstev 6 ali 37,5%, v Slaptincih 15 ali 42,9%. V Žihlavi so v ospredju še gospodinjstva s kombinacijo vseh generacij. Precej zaskrbnjujoč pa je podatek, da je v obeh naseljih okoli petina gospodinjstev s srednje staro in ostarelo generacijo, torej z relativno neugodno starostno strukturo. Slednje toliko bolj potrjuje dejstvo, da je polovica teh gospodinjstev kmečka, četrtnina pa kmečko-delavska. Po drugi strani pa iz visokega deleža gospodinjstev s kombinacijo mlade in srednje stare generacije (41,2%) vendarle lahko predvidevamo ugodno nasledstveno perspektivo za ohranitev agrarne funkcije, saj je med njimi 8 gospodinjstev kmečkih in 10 kmečko-delavskih, delavska pa so le 3.

Tabela 5: Tipi gospodinjstev glede na generacijsko sestavo

Starostne generacije	Tipi gospodinjstev																			
	Žihlava					Slaptinci					k.o. Slaptinci									
	KM	KM-D	D	SK	%	KM	KM-D	D	SK	%	KM	KM-D	D	SK	%					
I. Mlada (do 29 let)	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2,9	1	—	—	1	2,0					
II. Mlada (do 29 let) in srednje stara (30 do 59 let)	2	4	—	6	37,5	6	6	3	15	42,9	8	10	3	21	41,2					
III. Mlada (do 29 let) in ostarela (nad 60 let)	2	—	—	2	12,5	2	—	—	2	5,7	4	—	—	4	7,8					
IV. Mlada (do 29 let), srednje stara (30 do 59 let) in ostarela (nad 60 let)	3	1	1	5	31,2	2	4	—	6	17,1	5	5	1	11	21,5					
V. Srednje stara (30 do 59 let)	—	—	—	—	—	1	1	—	2	5,7	1	1	—	2	4,0					
VI. Srednje stara (30 do 59 let) in ostarela (nad 60 let)	1	1	1	3	18,8	4	2	2	8	22,8	5	3	3	11	21,5					
VII. Ostarela (nad 60 let)	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2,9	1	—	—	1	2,0					
Skupaj	8	6	2	16	100,0	17	13	5	35	100,0	25	19	7	51	100,0					

Viri in literatura

- Belec B., Kert B., Olas L., 1984, Melioracije in komasacije kot dejavnik socialnogeografske preobrazbe srednje Ščavniške doline (sonda k.o. Slaptinci), I. faza, Maribor. Raziskovalni inštitut Pedagoške akademije, Univerza v Mariboru.
- Belec B., Olas L., 1982, Tipologija ruralne prostorske strukture Prekmurja na primeru naselij Berkovci, Panovci in Nemčavci. Geographica Slovenica 13, Ljubljana, Inštitut za geografijo univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani.

THE DEGREE OF CLASS TRANSFORMATION AND AGE STRUCTURE OF INHABITANTS IN ŽIHLAVA AND SLAPTINCI

Borut Beleč

(Summary)

Ščavnica valley with settlements Žihlava and Slaptinci remained still firm agrarian because of its transport periphery from community centre, respectively from urbanized zone of Gornja Radgona—Radenci. Nevertheless, some elements of its sociogeographic structure shows that the valley is experiencing, specially in the last period intensive economic changes. Because of heavy concentration of non agricultural activities in Gornja Radgona and Radenci intensive daily labour migration was developed, but the agricultural function of the valley has been preserved, even more than it would be in the case of bigger dispersion of employment centres. Beside this we are stating the characteristic present impact on spatial structure and its timely tempt with reference to sociogeographic process, percivable in preserved physiognomy of settlements and in the system of land pattern, as in further estates crumbling and weak class transformation trends, specially agrarian households. The only exeptions are hydromeliorization and commassation areas.

Equal share of agrarian and agrarian-labour households, considerable agedness of agrarian women population and heavy predominance of households with combination of young (up to 29 years) and middle age (30 to 59 years) generations are the basic characteristics of households in cadastrian community Slaptinci. In spite of concerned generation structure, shown in high share of households with middle age (30 to 59 years) and aged generation (more than 60 years) we forsee proptious inheritance perspective in both settlements, preservation of its agraricultural function and agricultural potential. The bigger number of labour households were not arose yet in the process of class transformation. So we can say that Slaptinci presents spatial rural structure with weak deagrarization and depopulation, with relative proptious age structure and good possibilities for advanced agricultural development.